

VINDUET

ved

ODD KVAAL PEDERSEN

I et foredrag for noen år siden sukket direktør Georg Vedeler: «I India skal man jo fremdeles ifølge Gandhis lære helst bruke håndvev... Tenk om naturen hadde vært så forutseende at den hadde ombyttet noen av de hellige kjør med noen filosofer i matnyttig rasjonalisme, f. eks. av typen Peter Dass».

Uten å ville avsvkke direktørens vekkende tale om det som etter hans mening er vår tids alternativer — total tilintetgjørelse eller fredelig utvikling — må det likevel være tillatt å ajourføre tankegangen med Nehrus ord: «Fabrikkene er det moderne Indias tempel». De uttrykker i en sum hva mange har iaktatt: India er i dag mer preget av et britisk sosial-liberalt mønster enn av Gandhi.

Kirke og misjon ved bygrensen

En lignende utvikling kan man registrere i de fleste afro-asiatiske land. Industrialisering og rasjonalisering — og dermed en viss folkeflytting — er en forutsetning for den omforming som finner sted. Mange vil nok være tilbøyelige til å beklage farten i omkalfatringen. Det er forståelig på bakgrunn av de følger det fikk da mennesker brutalt ble revet ut av stamme- og landsbyfelleskapet og vervet som rekrutter til et voksende proletariat omkring råvareindustriens fordervende sentra.

Men det er nettopp her utfordringen til kirken melder seg. I stedet for å hengi seg til ønsketenkning, må den i stigende grad være villig til å konfronteres med det kompleks av problemer som industrialiseringen og «flukten fra landsbygda» reiser. Noenlunde rolig må den også innse det forhold som professor dr. Hal Koch formulerer slik: «Å være skeptisk-uvillig overfor naturvitenskap og teknikk er en luksus man kan tillate seg i et fett og velnært land, men det har faktisk ingen mening øst for Berlin. Rasjonalisering og industrialisering er et spørsmål om liv eller død».

Både Det Lutherske Verdensforbund og Kirkenes Verdensråd har oppmerksomheten henvendt på disse forhold. Og i rapporter fra misjons- og kirkekonferanser lyder utfordringen sterkere enn noen gang før: Vil kirken la seg skremme ved bygrensen eller vil den følge folkeflyttingen og gjøre seg solidarisk med mennesket i det urbaniserte kollektiv?

Kristus i industribyen

Fra 1951 til 1961 økte folketallet i byene i India med 16,5 millioner. I tidsrommet 1901–1961 økte antall byer fra 1910 til 2690. Mest markert har urbaniseringen vært de siste 20 årene.

I en artikkel i det indiske «National Christian Council Review» kommenterer professor i sosiologi, dr. T. S. Wilkinson denne utviklingen. For mange er industrialisering og urbanisering synonyme begreper, skriver han. Og den moderne storby er i høy grad et resultat av fabrikkene. Mens innbyggertallet i de gamle byene — det være seg religiøse eller administrative sentra — holdt seg noenlunde stabilt, bestemmes folketallet og strukturen i de nye byene av den industrielle ekspansjon.

Denne utvikling som i høy grad gjør seg gjeldende også utenfor India, innebærer at hvis kirke og misjon vil nærme seg menneskene i denne nye industrielle situasjon, kan man ikke anlegge et «laissez faire»-synspunkt i spørsmål som dreier seg om fagforeninger, automasjon og sosiale adferdsmønstre. Kirken i «misjonslandene» må i økende grad innstille seg på omsorg for hjem hvis trivsel kan avhenge av tariffoppgjør og full sysselsetting.

De problemer som her er antydnet er grundig behandlet i en studierapport fra Department on Church and Society innen Kirkenes Verdensråd. (Emne: Vårt felles ansvar som kristne i områder hvor de sosiale forhold er under hurtig omforming.) Rapporten peker imidlertid også på de muligheter som industrialiseringen og urbaniseringen åpner for kirken. Kan den finne et nytt ideal for bymenigheter og for bymessig samfunnsliv og ikke utelukkende klamre seg til de idealer som er avledet av livet i landsbyen eller småbyen? Det er sant at Babylon var en storby, men det var Jerusalem også. Bør ikke kirken reise templet, Kristus, midt i den moderne storby? Der er heller ikke den tradisjonsmessige motstand mot forandringer så sterk. Det kan kanskje åpne adgangen til å gjennomtrengte hele nasjoner med en ny ånd. Kirke og misjon skal ta seg av det hele menneske. Vil kirken engasjere seg i kampen mot slum-bebyggelse? Vil den verne om familien?

Utfordringene er klart formulert.

Norske roser — og torner fra Nairobi

Med jevne mellomrom får misjon og misjonærer ros i norsk presse. «Sats på misjonen — og sats stort!» skrev billedbladet «NÅ» i en leder nylig. Noen dager tidligere hadde lederen for Norsk Utviklingshjelp, admiral R. K. Andresen i et intervju med «Aktuell» advart mot å se bort fra misjonærenes solide erfaring. «... en investering i skoler og sykehus som vi lar misjonærene drive for oss, vil være en meget effektiv investering», uttalte han bl. a.

Uten dermed å ha uttalt noe om den problematikk som forholdet mellom utviklingshjelp og misjon fører med seg, må det være tillatt å glede seg over disse positive vurderingene av kristen misjon.

Men samtidig bør man vel registrere litt av den kritikk som kommer til uttrykk hos endel av våre afrikanske medkristne. Ungdomskongressen som under mottoet: «Friheten under korset» samlet 500 deltagere fra hele Afrika i Nairobi i januar/februar, uttalte riktignok at Afrika fortsatt trenger misjon og misjonærer, men det ble også rettet ganske hardt skyts mot «den hvite mann og hans kirke». Hvordan man vil vurdere denne kritikken som man nokså jevnlig har hørt de siste årene, er en sak for seg. Men ingen kan si at afrikanerne ikke artikulterer den tydelig nok.

Overskriften i det nøytrale danske «Kristeligt Dagblad» lyder: «Afrikanerne vil have en afrikanisert kirke. Hård fordømmelse af missionen fra afrikansk ungdomskongress». Ifølge artikkelen som er bygget på «Christian Science Monitors» referat, nevnte enkelte av talerne misjonens betydning for den nasjonale reising, mens andre, og blant dem Liberias undervisningsminister, dr. Mitchell, «spottet over misjonærenes bidrag til frengangen i Afrika.» Han unnlot heller ikke å pepre talen sin med et munnhell som han mente var kjent av hver eneste skolegutt i Afrika: «Da den hvite mann kom, hadde han Bibelen og vi landet. Nå har vi Bibelen og han landet.» Det var også dr. Mitchell som formulerte kravet om å afrikanisere kirken. Kirken henger sammen med kolonisystemet, sa han, derfor skal den ha afrikanske ledere hvis den skal kunne bevares.

Heller ikke de mer jevne konferansedeltagere sparte på kruttet. Alt i alt var det en klar front mot enhver tenkelig form for imperialismen og kravet om en afrikanisert kirke vant gjenklang i alles sinn. Men, understreket den mer moderate konferanse-sekretær, pastor James Lawson, selv om vi ikke ønsker en afrikansk kopi av europeisk kirkeliv, må vi ikke risikere å få kirker som er oppsamlingssteder for gamle former for avgudsdyrkelse og overtro.

Disse antydningene av hva som bryter på hos afrikanerne når det gjelder forholdet til den gamle imperialismen og den fryktede neo-kolonialismen, gir selvsagt ikke det hele bilde av hva som skjedde i Nairobi. Men disse trekk fra en konferanse som ellers ga uttrykk for en positiv vilje både til selvransakelse og kristen enhet, viser nok en gang hvor lange skygger kolonipolitikken kaster innover kirkens mark. De gir også en idé om det villniss av fordommer, misforståelser og mistenkliggjørelser som eksisterer på begge sider i vår splittede verden.

Mobiliseringstendenser i ikke-kristne religioner

Visse mobiliseringstendenser i de ikke-kristne religioner har kalt på oppmerksomheten den siste tiden. Mot det faktum at $\frac{2}{3}$ av jordens befolkning er under kommunistisk innflytelse eller herredømme og at befolkningstilveksten virker sterkt i de ikke-kristne religioners favør, nytter det ikke å opponere. Men man kan forebygge mismot ved å lese f.eks. biskop D. T. Niles som minner om at det kristne budskap ikke henvender seg til de andre religioner, for budskapet handler ikke om andre religioner, men henvender seg til hele verden. Det forteller verden, sier den indiske metodist-biskopen som for tiden er generalsekretær for East Asia Christian Conference, at Gud elsket og stadig elsker den. «Det er godt å huske

på at det bare er i historisk betydning at verden er ikke-kristen. Den er nemlig Guds plan i en verden Jesus døde for og som han rår over.»

Dette må imidlertid ikke sløve vårt blikk for den misjonsiver som legges for dagen i de religiøse mamuttbevegelsene. Ved siden av å stive opp sitt religiøse byggverk, tildels med importert forskallingsmateriale fra amerikansk og europeisk kirkeliv, foregår der både i Islam og buddhismen en opprustning som nok har til hensikt å tjene både defensive og offensive mål. Bl. a. kan man notere seg at bestrebelsene på å omplante ikke-kristne religioners tanker i vestlig miljø har lyktes, om enn i svært beskjeden målestokk.

I USA har imidlertid en muhammedansk retning visst å innta et standpunkt i rasestridighetene som ikke bare har økt tilhengerskaren, men som også har gitt desillusjonerte fargede inntrykk av at Islam kan gi et bedre svar og vise et sterkere engasjement enn den kristne kirke når det gjelder raseproblemen.

Forøvrig er det nok større grunn til å feste oppmerksomheten på Islams misjonsinnsats i Afrika. Riktignok har det fra eksperthold gjort seg gjeldende visse betenkligheter med å godta blindt de tall på nye tilhengere som man av og til får servert, men det er ingen tvil om at det i flere muhammedanske land er en stadig økende interesse for å utbre Muhammeds lære. Et av tiltakene er «Voice of Islam» som 12 timer daglig sender Koranens budskap ut på 8 afrikanske språk. Denne radiostasjonen er imidlertid bare en del av den omfattende muhammedanske propaganda-offensiven som har sitt egentlige sentrum i Egypt.

I en kommentar til disse framstøt skriver det amerikanske nyhetsmagasinet «Time» at Nasser og Allah synes å ha gått inn i et utbytterikt kompaniskap. Det ligger også politiske realiteter bak det slagord man kan høre i Egypt: «I himmelen har vi Allah, på jorden har vi Nasser». Tanken om et pan-islamitisk rike sprer seg sammen med Muhammeds lære utover hele Afrika og bak tiltakene står «Øverste Råd for Islam», hevder «Time», som også nevner rådets misjonsskoler, stipend-ordninger, sjelesørgerkontor og Koran-spredning. Ordet strategi faller naturlig å bruke i denne forbindelse, ikke minst fordi det er en tidligere infanterioffiser som står for opplegget. Før Nasser utnevnte ham til «misjonsdirektør» ledet han det egyptiske militære ungdomskorps som talte to millioner unge.

Islams sjanser i Afrika er imidlertid på denne spesielle bakgrunn delvis avhengige av Nasser-styrets innflytelse og good-will. Og helt usvekket er ikke hans prestisje for tiden.

Kommunistisk «hjelpesstrategi»

I hvilken grad russerne lykkes i sin sjarm-offensiv overfor de afro-asiatiske nasjonene hersker det ulike meninger om. Også på misjonshold kan man registrere ulike oppfatninger av kommunistenes innflytelse i de forskjellige «misjonsland». Som kjent skal det ikke så mye til før en stats good-will blir svekket i de nye landene. Og i så henseende var de rasediskriminerende episodene som fant sted

ved et bulgarsk universitet nylig, kanskje mer skjebnesvangre for kommunistlandenes prestisje enn deres mange uinnfriddede løfter om teknisk og økonomisk hjelp.

I det hele tatt er den sovjetiske utenlandshjelpen svært lite imponerende sammenlignet f. eks. med Amerikas. (Siden 1954 har Sovjet-blokken bevilget omkring 7,5 milliarder dollar i gaver og kreditter til andre stater, derav 2,5 milliarder til militær hjelp. USA's hjelpeprogram som ble innledet så tidlig som i 1946 med Marshall-planen, har hittil i alt kostet 97,6 milliarder.)

Den kjente britiske diplomaten William Hayter sier i sin bok, «Stormaktenes diplomati», at de russiske diplomater også har som oppgave å «drive misjonsvirksomhet for en trosbekjennelse». Det har unektelig vært sagt før, men det forhold at denne formodning bekreftes av en mann som også kjenner det mer strømlinjede, nye kommunist-diplomati, gir grunn til å legge en viss brett på den «tro» som bekjennes. Kanskje kan det klippefaste og statistikk-underbygde kommunistiske fremtidshåp komme til å virke vel så effektivt på u-landenes mentalitet som de store dollar-innsprøytingene. Afro-asiatiske studenter ved øst-universitetene blir ikke bare konfrontert med Potekhin-instituttets bestrebelse på å «gjenreise den historiske sannhet om det afrikanske folk». De får også på nært hold følge med på dyrkingen av den marxistiske fremtidstro, det «ubesmittede fremtidshåp, som for oss hører hjemme i et fjernt og tapt paradisi». I en artikkel for en tid siden vurderte dr. teol. Tor Aukrust denne kommunistiske «eskatologi» og han spurte: «Hvorfor er fremtidstroen i dag sterkere og mer forpliktende i det kommunistiske Østen enn i det kristne Vesten. Er det bl. a. fordi kommunismen i sekularisert form har absorbert en kristen sannhet som protestantismen har tatt dårlig vare på? Den virkelige arvtager av kirkens chiliasiske tradisjon i vår tid er nemlig kommunismen. Og med kommunismen er chiliasmen løftet opp fra sektbevegelse til verdensreligion, til å bli vår tids store og suksessrike misjonsreligion. Protestantismens eliminering av chiliasmen og dens voldsomme potensiering i kommunismen må være en vesentlig årsak til den påfallende skjevhet når det gjelder det verdslige fremtidshåp i øst og vest». Dr. Aukrust konkluderte sin artikkel slik: «Vi kan ikke lansere et fremtidshåp bare fordi vi mener situasjonen «krever» det. Men i denne verdenshistoriske brytningstid mellom øst og vest må vi vokte oss for å overse at det kristne håp også omfatter verden. Ellers risikerer vi å bli medansvarlige for den farlige og eksplosivt dynamiske myte at det er kommunismen og ikke kristendommen som er håpets og fremtidens religion.»

Men hvor sterkt fremtidshåpet hos kommunistene enn er, kan det selvfølgelig ikke erstatte den øyeblikkelige assistanse. Riktignok varte det en tid før russerne tilsynelatende ble klar over utenlandshjelpens politiske betydning. Men da de etter Stalins død for alvor tok konkurransen opp med vesten på dette felt, hadde de, som William Hayter også påpeker, en stor fordel i regjeringens absolutte monopol på produksjon og handel. Det gjorde Sovjet i stand til å skaffe til veie for salg eller direkte hjelp, akkurat det som ville gjøre mest inntrykk, uansett hvor stor etterspørselen etter vedkommende produkt måtte være hjemme.

Tross dette, og selv om man ikke skal underkjenne hverken infiltrasjonstaktikken eller de mer langsiktige planer som Potekhins institutt arbeider etter, må det likevel være korrekt å registrere visse tendenser i Afrika som tyder på at spillet om verdensdelen ikke blir så helt enkelt. Historien med de utviste Sovjet-ambasadorer i Guinea og Congo er vel kjent, og nylig advarte president Julius Nyerere i Tanganyika mot Sovjet-imperialismen. I Ghana har statsminister Nkrumah gitt uttrykk for en økende mistillit til «venstrefløyen», og ifølge et referat i en kronikk i «Arbeiderbladet» uttalte Senegals president Senghor nylig på en kongress: «Jeg fastholder at bare sosialismen kan løse våre utviklingsproblemer. . . , men vår sosialisme kan ikke bli nøyaktig slik som Marx og Engels utdypet den for 100 år siden». Det er grunn til å tro at mange afrikanske politikere som heller til sosialismen, vil være enige i denne betraktningssmåten.

Brite med overblikk i norsk misjonsmiljø

Litt mere flegma kunne kanskje være på sin plass i våre vurderinger av ett og annet i både kirke og politikk. I så fall kan vi finne inspirasjon til å tenke sindig og samtidig ukonvensjonelt i de uttalelser Egede Instituttets og Norsk Misjonsråds gjest, dr. Max Warren kom med under sitt besøk i Oslo og Stavanger ved måneds-skiftet februar/mars. En avis noterte at generalsekretæren i Church Missionary Society — med sine 950 misjonærer Europas største — brukte briller med gammel-dags innfatning. Men det aktuelle, globale overblikk manglet ikke.

Nasjonalismen og anti-imperialismen som nå gjør seg så sterkt gjeldende, vil neppe fordrive misjonen, mente han. Se på India! Der ble misjonærene igjen da de øvrige utlendinger trakk seg ut. Derved viste de at deres ærend var et annet enn herskermaktens. Også i Afrika får misjonens folk anledning til å vise at de ikke er imperialismens leicsvenner.

Om forholdet mellom utviklingshjelp og misjon sa dr. Warren: «I England opplever vi at misjonen i mange tilfelle går inn som et direkte ledd av utviklings-hjelpen. Jeg ser det slik at kirken og misjonen har en spesiell oppgave når det gjelder å utdanne og forme de mennesker som blir tatt ut til å gjøre en innsats i utviklingslandene. Det må stilles store krav til disse menneskene ikke bare rent faglig, men også etisk sett. Vi er glad for at misjonens erfaringer i u-landene er etterspurt, og jeg vet at de kommer til uvurderlig nytte».

Egede-instituttets årsfest

Denne ble holdt i Sentralkirken, Oslo, fredag 1. mars. Hovedtaler var dr. Warren. Hans emne var: «The Changing Scene in Africa To-day». Det er først og fremst to vansker som må vekke oss til forbønn når det gjelder Afrika, sa han. Kirkene er alle steder en minoritet i folket, og ikke lenger en beskyttet minoritet. I noen av landene er myndighetene allerede fiendtlig innstilt mot kristendommen. For det andre vil majoriteten av afrikanske skoler fra nå av ikke lenger være kristne skoler. Myndighetene starter hundrevis av nye skoler hvert år. Det betyr at de fleste av Afrikas ledere av i morgen og i overmorgen ikke har hatt sin utdannelse

i kristne skoler slik som dagens ledere. Dette er en veldig utfordring til kirken. Må derfor Gud bevare oss i troskap i vår forbønn, sluttet dr. Warren.

Årsfesten som var den 17. i Egede Instituttets historie, ble åpnet med en minnetale av professor dr. O.G. Myklebust over rektor dr. Alf Lier som var med i ledelsen av instituttet siden starten. Festen ble ledet av styrets formann, disponent Birger Natvig, viseformannen, lektor dr. Nils Block-Hoell holdt åpningstalen. Dr. Warren ble tolket av sokneprest dr. Henrik Hauge. Det var kunstnerisk underholdning ved sangeren Peder Alhaug og pianisten Kjell Haugen. I kollekt til instituttets virksomhet kom det inn 800 kr. Festen ble avsluttet ved formannen i representantskapet, biskop dr. Johs. Smemo.